

PULA IMVUILA

>> GROWING FOOD >> GROWING PEOPLE >> GROWING PROSPERITY >>

PUDUNGWANA
2018

HO KETEKA KA maikutlo a phahameng, sepheo le kgatelopele

Maele a kgale a Maafrika a reng ho bona ho fapaneng le ho bolellwa. Dihwai tseo e neng e le bathonngwa mekgaheleng e fapaneng, kaofela di ile tsa nka keletso ya batataisi ba tsona, empa ha di bona ditholwana tsa mesebetsi ya tsona di ile tsa tseba hore ho sebetsa ka thata ho fupere meputso ka mehla.

Ho hola mmoho

Ka la 26 Loetse NAMPO Park e ile ya bontsha thabo e kgolo, mme dihwai tsa bonahala ka moaparo wa setso letsatsing la Leshome la Mokete o neng o tshwaretswe kantlenyana ho Bothaville bohareng ba Foreisetata kgetlong la pele. Ho ile ha hlaka hore temo mona Afrika Borwa e a phela, le hore diteboho di lebisia ho Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi.

Ha Grain SA e ne e etsa qeto ya ho thusa dihwai ho hlahella ka mahetla ka lenaneo lena, palo ya dihwai tsa Afrika Borwa e ile ya qala ho eketseha. Jwalo ka ha Jannie de Villiers, Molaodi ya ka Sehloohong wa Phethahatso, a halositse tsa ho keteka ho ikgethileng, o itse: 'Ha re nke mosebetsi wa dihwai. Re thusa dihwai ho tshwara temo ka botsona, le hore moketeng ona, ha re opele kotulo ya poone matsoho, empa re opela mahofitululo ya dihwai.'

O motlotlo haholo ka sehlopha se kentseng letsato lenaneong, e leng se thusitseng ho eke-tsa dihwai tse 29 tse ntseng di thuthuha, ho kena lenaneng la dihwai tse hlahisitseng dijothollo tsa boleng ba kgwebo sehleng se fetileng. Dihwai tse 21 di kene Sehlopheng sa 250 Ton, tse ding tse ntjha tse tharo di kene Sehlopheng sa 500 Ton le sa 1 000 Ton, ha dihwai tse pedi di bile baemedi ba motlotlo ba Sehlopha sa 1 500 Ton.

Ho tloha ho batataisi ho ya ho bahlod

Letsatsi la mokete le simollotswe ke ba Grain SA selemong sa 2009 ka sepheo sa ho ananela dihwai

NKGONO JANE O RE KUMELA TSENA...

Sehla sa ho jala se se se qadile ka matla, mme ke na le bonneta hore le batla le tshwarahane ka matla hoo le hlohang nako yah o bala ditaba tsa Pula! Le Lehlohonolo hakaakang hore ebe le boemong ba ho hlahisa dijo tsa malapa a lona le tsa na ha ya lona.

Re bile le Letsatsi la Mokete wa ditletle mafelong a Loe-tse, mme e bile monyetla o motle hakaakang ho ananela ba ileng ba fihlella tse kgolo hakaalo mehatong yohle e fapaneng. Ha ho motho e monyane kapa e moholo ya ka fihlellang tse kgolo hakaalo – Re na le matla a ho sebedisa ditalenta tsa rona ka hohle ka moo re kgonang ka teng.

Dijothollo tsa lehlabula tseo le ntseng le di jala hajwale di tshabana le ntwa kgahlanong le mahola. Ena ke taba eo re e buang selemo le selemo, empa ke dumella hore re tshwanela ho e bua hape – mahola ke sera sa hao. Ha eba o laola mahola masimong a hao, tseba hore o na le monyetla o motle wa ho ba le tjhai e ntle - o se ke wa dumella mahola ho nwa le ho ja dijo tse reretsweng sejothollo sa hao.

Tshepo ya ka ke hore monongwaha kaofela le tla be le shebane le mekgwa e meng ya ho eketsa tjhelete ya lona e tswang masimong. O na le eng, kapa ke sefe seo o ka se isang mmarakeng wa selehae (le wa na ha)? Poone ke sejothollo se seholo se ka jalwang, empa re tshwane-tse ho nahana ka dijothollo tse ding phapantshong le poone. Taba ya bohlokwa ke ho tseba ka mmarak – Ha eba o mabatoweng a hole a mahaeng, moo o sitwang ho atamela mebaraka e metle – baahisani ba hao ba reka eng eo o ka ba thusang ka yona? Dinawa tse ommeng ka mehla ke kgetho e ntle jwalo ka ha di tsejwa haufi mona, mme ebile e le mohlodi o motle wa diprotheine.

Mehlape e bohlokwa ho dihwai – E ka thusa ho tlisa botsitso dikgwebong tsa lona e le hore le se ke la iphumana le le diphofu tsa maemo a lehodimo. Le lona dihwai tse nyane, le ka nna la ba le dikgoho, matata, mehlape e menyane le tse ding tseo le ka di fepang ka poonenyana e setseng (ha e le mona le se le kgona ho hlahisa hantlenyana). Ka ho fepa mehlape ya lona ka poone, le tla ntlatfatsa tlhahiso ya lona, mme le tla kgona ho rekisetsa le bona baahisani ba lona.

Dihwai le tsona e ntse e le batho ba kgwebo – ho hlahisa dijothollo ke mohato wa pele leetong le lelelele. O ka jala le ho hlahisa eng ho etsa tjhelete e ngatanyana, mme o hopotse ho ya rekisetsa mang seo o se hlahisang?

Ke o lakaletsa sehla se settle sa mamello ya hao, se o tshwaretseng dikuno tse ntle tsa mofufutso wa hao le mamello ya hao – Mahlohonolo ke ao! Di ke di tswale mafahlia! Mekota e be disabusabu!

Ho keteka ka maikutlo a phahameng, sepheo le kgatelopele

ka mosebetsi o boima wa tsona selemong sohle. Ebang selemo se bile boima ka kuno e tlase ya sona kapa sehla se setle sa pula e ntle e bileng le kuno tse ntle tse ileng tsa rekotwa, mokete o tswela pele.

Ya neng a amehile maikutlo, Jenette Thembi Shoba (59) a tsebisa e le **Sehwai sa Grain SA sa selemo sa 2018 se hlasisang feela se mo lekaneng ho phela**. O tshwero mosebetsi wa temo pakeng tsa Ermelo le Piet Retief ho la Mpumalanga. Lerato la hae la temo le tswetse pele polasing moo batswadi e neng e le basebeletsi teng. Jenette a joina Grain SA selemong sa 2014, mme o ba teng dikopanong tsa seholpha sa boithuto moo a fumaneng sephiri sa ho ba sehwai se nang le boitsebelo. Le hoja nkongo enwa a ile a lemala kotsing ya koloi, o kgonne ho hlasisa ditone tse 7,5 tsa poone hekthareng e le nngwe. Ba bang ba makgaolakgang mokgahlelong ona e bile Amos Mfaniseni Kubheka wa Mpumalanga le Siyavuya Njeya wa Kaapa Botjhabela.

Mabapi le selemo sa 2018 ba makgaolakgang ba bile babedi feela mokgahlelong wa **Grain SA/Molemiptlana wa Syngenta wa Selemo** – Mdu-duzi David Mnisi wa Mpumalanga le Nhlanhla Sice-lo Mgadi wa KwaZulu-Natal. Moputso wa hapuwa ke Nhlanhla (48) ya ileng a joina Grain SA ka 2015 ka mora ho lemoha katleho ya moahisani ka mora tataiso ya Grain SA. Nhlanhla o sebedisa seo a ithutileng sona, mme butlebutle o ntse a sebetsa ka thata ho fihlella boemo ba mohlahisi wa mohwebi. Kgatelopele ya hae masimong le mekgweng ya hae ya temo di ile tsa kgahla baahlodi.

Mokgahlelo o motjha wa **Grain SA wa Sehwai sa Monsanto sa Selemo se nang le Bokgoni**, o thakgotswe selemong se fetileng. Mohlodi wa 2018 mokgahlelong ona, Paulus Mosia (50), o tswa ho la Foreisetata, mme a joina Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi ka 2008. Hape ke setho se matla sa Seholpha sa Boithuto sa Edenville, mme ke yena ya thusitseng ho thehwa ha seholpha se setja sa boithuto mane Heilbron. Paulus le mofumahadi wa hae, Nomasonto ba re katleho ya bona e bile ka baka la Lenaneo la Ntshetsopele ya Molemi. Baena, Anton le President Mabaso ba tshwereng temo ka bobed lebatoweng la Bothaville ba bile ba makgaolakgang mokgahlelong ona.

Ba 2018 **Grain SA/Absa/John Deere Molemi wa Mohwebi wa Mehla e Metja Selemong sa Ditjhelete**, mohlodi e bile Jeremia Makhosini Mathebula (40) wa Mpumalang, mme moputso wa hae o ne o kenyaletsa terekere e ntjha. Mosebetsi wa hae wa polasi o qadile ka 2009 moo a qadileng ka ho jala feela dihekthara tse 40 mobung o lemheng, moo a kotsutseng ditone tse 4 tsa poone hekthareng ka nngwe. Dilemeng tse nne tse fetileng kuno ya hae ya poone e eketsehile ka diperesente tse 75. Hajwale o jala dihekthara tse 450 tsa poone le tse 100 tsa dinawa tsa soya le ho hlokomela

Ho keteka ka maikutlo a phahameng, sepheo le kgatelopele

dikgomotse tswalang tse fetang 400 ka palo. Ba bang ba makgaolakgang mokgaheleng ona moo motho ka mong a fumaneng tjheke ya R25 000 hammohlo le watjhe, ke Thamsanqa Sampie Booizene wa Provense ya North West le Daniel Maqala wa Foreisetata.

Ba thusitseng hore sena se kgonahale

Batshehetse ba entseng hore ketsahalao ena e ntle e kgonahale, ba ne ba emetswe ke Belinda Jacobs (Manejara wa Mebaraka wa Kgonahatso: Absa AgriBusiness), Antois van der Westhuizen (Molaodi wa Tsamaiso: John Deere Financial Sub Sahara Africa), Andrea Boon (Hloho: Technical, Syngenta SA) le Dudu Mashile (Manejara wa Thekiso ya Dipeo, Bayer).

Jane McPherson (manejara: Ntshetsopele ya Molemi, Grain SA) a leboha metswalle ya lenaneo, e tshehetsang lenaneo ho tiisa hore le tswela pele ho ba teng. Puong ya hae, a re: 'Batho ba bangata ba felletswe ke tshepo, empa letsatsi le kang la kajeno le boetse le fana ka tshepo.'

Sehla se setjha se bolela mohlodi a motjha

Ho hlakile hore bathonngwa ba sebedisitse keletso ya batataisi ba bona. Ho ya ka maele a Seafrika Bophirimela, karabo ya katleho ho bonahala e fumanwa ho mamele, eseng ho bueng: Nonyana e buang haholo e ke ke ya aha sehlahla! Le hoja mohlodi a ka ba mong feela ka selemo mokgaheleng ka mong, kgatelopele efe kapa efe mosebetsing wa hao wa temo e etsa hore o ikutlw eka o mohlodi. Hopola hore le ha eba o entse diphoso tse ngata makgetlo a makae, kapa kgatelopele ya hao e dieha ho le hokae, o ntse o le ka pele ho motho ya sa itekeng ho etsa letho. Re tla bonana Letsatsing la Mokete wa 2019!

*Ditaba tsena re di kumelwa ke Louise Kunz,
mophehisi ho tsa Pula. Ho fumana lesedi le
batsi romella emeile ho louise@infoworks.biz.*

Na o MOETAPELE YA HLAHILENG ka mahetla?

Matsatsing ana, ke ntho e atileng haholo ho utlwa le ho bala ka dikgwebo, diinstitushene tsa mmuso, mekgatlo le tse ding tse sa sebetseng hantle, le tse hlileng di hloleheng ka hohle. Hangata lebaka la tsena ke tlhoko ya boetapele.

Kgwebong manejara ke motho ya tlamehileng ho laola kgwebo ya hae, e leng ho rala, ho hlophisa, ho kenya tshebetsong le ho laola. Empa manejara o tlamehile ho etella pele batho bao e leng basebeletsi ba hae hore ho fihlellwe morero wa ho rala, ho hlophisa, ho kenya tshebetsong le ho laola. Moetapele ya hlahileng ka mahetla, ka hoo, ke ya atleheng ho kgannela ba bang hore ba fihlelle sepheo se itseng. Ka mantswe a mang, ho fetolela merero nneteng e bonwang ka mahlo, e le hore sepheo sa kgwebo se fihlellwe, e leng se kang phaello.

Ho etella pele ho kenyeltsa tse kang ho kenya moyo le maikutlo bathong, ho fana ka melao, ho kenya tjheseho bathong, ebang ke motho a le mong kapa dihlopha, ho alola dikgohlano le ho buisana le bona.

O fetoha manejara kapa moetapele jwang? Ke ha o kgethe-iwa boemo bo itseng ka hara kgwebo, kapa o kgethwa ke sehlopha sa batho, mohlala, sehlopha sa basebeletsi

kapa ha o qala ka kgwebo ya hao ka bowena moo nneteng ya taba o leng manejara ka ho phethahala, kapa mohlomong o ba moetapele ka ho ikgetha ha hao jwalo ka hlollo ya lelapa.

Jwalo ka monga thepa, o boemong ba borena le bolaodi hobane wena ka sebele o monga kgwebo. Sena se o beha boemong ba matla moo o tla lebella ho hlomphuwa ke basebeletsi ba hao empa tlhompho e a sebeletswa, e leng ka seo o se etsang kapa seo o sa se etseng. Ha batho ba bona boitshwaro ba hao bo nepahetse, ba tla o hlomppha le ho o tshepa le ho o dumella ho ba etella pele. Hopola, batho ba lemoha boitshwaro ba manejara kapa ba mang kapa mang ya leng boemong ba boetapele ho feta ka moo hangata re nananang ka teng.

Kgetho ke ya hao – na o ilo ikamahanya le ba bangata kapa o ilo ba moetapele wa makgonthe ya hlahileng ka mahetla?

Bokgoni ba hao ba ho etella pele bo o fa borena le matla, mme ho etella pele batho ka mokgwa ona, matla ana a ka sebediswa hantle kapa hampe. O ka nna wa sebedisa matla a hao ho etella pele batho ka ho ba tshosa – ‘Ke tla o tebela mosebetsing’ – tseba hore mona ha o etelle batho pele, o ba kganna jwalo ka diphoofolo, o busa ka lere la tshepe, o a ba hatella. Seo o battlang hore ba se etse, ba se etsa ka tshawe bo e le hore ha se hakaalo hore ke batho ba o setseng morao. Ditholwana tsa ho etella batho pele ka mokgwa ona ke hore kaekae batho ba tla o fetohela, ba o swabise.

Ka lehlakoreng le leng, o ka etella batho pele ka maikutlo a matle ka ho ba etsetsa mohlala, e leng moo ba tla o hlompha le ho o tshepa.

Potso jwale ke ena: ‘Nka etsa eng ho hapa tlhompho ya batho ba bang?’

Jwalo ka ha re boletse, ka mohlala wa hao! Ha o behile nako, o fihla ka nako eo, o tsepahala ditshepisong tsa hao! Re reng ka ‘ke tla o founela?’ Na mohlala wa hao ke wa boemo bo phahameng ba boitshwaro kapa tjhe? Hape o tla

hlomphuwa ke batho le ho tsheptja ka ho sebesana le batho kaofela ka hlompho le ka nnete.

Matshwao a bohlokwa, a boetapele ba sebele, ke a kang ho buisana le batho, sebete, penelopele empa la bohlokwahlkwa ke seriti. Boetapele ba sebele ke bo thelweng seriting.

Seriti se hlauswa e le botshepehi le boitshwaro bo nepahetseng maemong ohle. Ka mantswe a tlwaelehileng se ka hlauswa e le – E! ya hao e be E! Tjhe! ya hao e be Tjhe! Ho etsa se nepahetseng ka mehla, ebang motho o o shebile kapa tjhe, ho etsa seo o itseng o tla se etsa, tshepahala ho seo o se buileng, eba mohlala wa se nepahetseng, tshepahala ditshepisong tsa hao. Seriti se aha tshepo, mme se na le tshwaetso e matla. Seriti ke letshwao le hlakahlang haholo katleong ya kgwebo. Seriti se tswala boitshwaro bo tiileng, ha se feelsa setshwantsho.

Ka bomadimabe, tikolohong ya seriti sa rona hara setjhaba le boitshwarong, hona ke ntho e ntseeng e nyamela, e leng e qetellang ka tshebetso e fokolang, e ntseng e nyamela diinstitusheneng tsa mmuso le dikgwebong tsa porafete. Boitshwaro bo tadingwa e le ditshiya tsa boitshwaro tse laolang kapa tse susumetsang boitshwaro ba batho. Ditshiya tse kang botshepehi, tlhompho ya batho ba bang, le tseo e leng tsa bona, ho ikokobelletsa molao, ho jara boikarabelo, le ho etsa dintho ho ya ka molao.

Boitshwaro bo tiileng, bo nepahetseng kgwebong, ke motheo o matla wa phaello e tla dula e ntse e le teng. Ka lehlakoreng le leng, boitshwaro bo fokolang kgwebong bo tla ba le ditholwana tse bang. Ke nnete, melemo e tla ba teng ya nakwana empa qetellong boitshwaro bo fokolang kgwebong bo qetella ka kgwebo e fokolang, e tla qetella e putlame pu!

Kgetho ke ya hao – na o ilo ikamahanya le ba bangata kapa o ilo ba moetapele wa makgonthe ya hlahileng ka mahetla? Hopola: Lebitso le letle la hao ke lero la bohlokwa. Ha ho motho ya ka o amohang lona ha e se wena ka bowena.

Moetapele ya etelletseng pele empa ho se ya mo setseng morao, o mpa a itsamaela. Boetapele ha se feelsa thaetlele kapa lebitso empa ke mosebetsi o boima.

Ditaba tsena re di kumelwa ke Marius Greyling, mophehisi ho tsa Pula Invula. Ho fumana lesedi le batsi romella e-meile ho marius@mrgacc.co.za.

HO BA MALALA-A-LAOTSWE HA HO A LEKANA; O TLAMEHILE HO ITOKISETSA!

Omalala-a-laotswe hakae kgahlanolong le nako ela e tshosang ha o lemoha hore hlaha ya mollo e tswile taolong, le hore e se e iketseta ka ho rata ha yona? Lelapa la hao le itokisitse hakae, le bona basebetsi ba hao? Baahisani ba tshwere dibetsa ho le hokae bona? Ke mang ya tshwanetseng ho tlalehelwa, mme o tshwanela ho llela kae bakeng sa thuso? Ke nako jwale ya ho botsa dipotso tsa bohlokwa tse kang tsena!

Dihloho tsa moraorao tjena dipampiring tsa dikorante di re: **Mollo Sebakeng sa Tlhaho sa**

Pilanesberg ‘o hoteditswe ke moahisani’. Molemi e monyane o ne a ile a etsa qeto ya ho tjhesa matlakala. Moya wa kgannela mollo sebakeng sa tlhaho moo o sentseng dihekthara tse ka bang 8 000. Dipalopalo di bontsha hore mello e mengata ya dithota e bakwa ke diketsa tsa batho; ebang ke ka sakerete e lahletsweng kaekae (hangata e tswa koloing e tsamayang), ho tjheswa ha jwang kapa matlakala kapa mello ya ho pheha le ya ho iphuthumetsa, e bakwang ke bohlaswa.

Mello ya dithota ha e hlomphe meedi, mme ke qaka e kgolo haholo. E beha bophelo

ba batho tsietsing, kotsi thepeng ya batho, e kenya letsoho phokotsehong ya monono wa mobu hammoho le tshenyo ya botala ba naha. Mello ena e ka fetoha dikotsi tse kgolo tsa na-kwana. Mollo ke ‘sesebediswa’ sa bohlokwa sa batho mabakeng a mangata a kenyelletsang ho futhumatsa, ho pheha le taolo ya masimo le makgulo a diphoofolo. Meelo e ka nna ya ba teng ka mokgwa wa tlhaho, mme e ka nna ya bakwa ke mahadima.

Na o a tseba hore o ke ke wa ema feela o shebile ha hlaha e tjha le ha e kekella masimong

a hao? **O na le boikarabelo** ba semolao ho tla-lehela ba mmuso le baahisani le ho thusa ho fedisa mollo. Ke ka baka lena re tshwanetseng ho dula re itokisitse ho fedisa mello e rerilweng le e sa rerwang le dithota tse tjhang ka ho dula re na le maqheka a ho Iwantsha mello ena.

Ke mang ya tlamehileng ho itokisa?

E mong le e mong ya nang le thepa, kapa ya hirileng masimo. Molao wa Naha wa Meru le Dithota o bolela hore monga thepa e mong le e mong eo mollo o ka qhomang polasing ya

hae, eo mollo o ka qalang polasing ya hae le ho namela dibakeng tsa batho ba bang, o tshwanetse ho dula a le malala-a-laotswe ka nako tsohle.

Ho dula o itokiseditse ho Iwantsha mollo o ka qhomang

Ya nang le boikarabelo o tshwanetse ho ba le disebediswa tse hlokahalang, diaparo tse tshireletsang hammoho le kwetliso, e leng tsa ho tima mello. Boitokisetso bona bo tshwanetse ho kgema mmoho le kotsi eo a lokelang ho shebana le yona. Ka baka lena, ha eba o na le hekthara e le nngwe ya masimo, o ke ke wa lebellwa ho ba le setimamollo se seholohadi, se emetseng ho hokelwa terekering – empa o ka lebellwa ho ba le sefafatsi se jarwang, se nang le metsi kapa setimamollo.

Ho a utlalahala hore tebello ke hore wena le basebeletsi ba hao le tla thusa ho laola mollo thepeng ya lona, le ho o thibela hore o se ke wa namela ka nqane ho meedi ya lona. Ha eba monga polasi a le siyo, Molao o tlama hore monga thepa kapa mohiri o tlamehile ho ba le motho ya jereng boikarabelo ba ho thusa ho tima mollo le ho nka mehato ya ho hlakomedisa baahisani hammoho le ba semolao ba leng haufi.

Methakala

Ke nnete hore methakala e ke ke ya kgona ho thibela mello yohle. Ka nako tse ding moyo o ka nna wa fetisetsa mollo ka nqane ho mothakala. Le ha ho le jwalo, methakala e kgina mello e mengata, mme e fana ka monyetla o motle wa ho Iwantsha mello.

Taba ya bohlokwa ke hore beng ba mapolasi ba sebetse mmoho le setjhabana se haufi, hammoho le baahisani. Ke boikarabelo ba monga polasi ho buisana le balemi ba bang mabapi le hore sehla sa mothakala se tla ba neng, e leng nakong eo e mong le e mong a tshwanetseng ho tjhesa ka yona. Letsatsi la ho tjhesa ke leo bohole ba tshwanetseng ho dumeliana ka lona.

Baahisani ba tshwanetse ho sebetsa mmoho ka ho tjhesa methakala pakeng tsa meedi ya bona. Ba tshwanetse ho tiisa hore ba na le tshehetso e lekaneng. Taba ya bohlokwa ke ho tiisa hore mello e laolwa le ho hlolwa ka hloko. Boetapele tsatsing leo ke taba ya bohlokwa. Motho eo ya ikarabellang o tshwanetse ho etsa qeto ya hore na maemo ke a nepahetseng na. Hang ha moyo o qhoma, ho tjhesa ho tshwanetse ho emiswa ho fihlela tsatsing leo o leng siyo ka lona.

Monga masimo a ke ke a tjhesa feela ha a rata. Ho tshwanetse ho shejwa maemo a lehodimo, ho tshekalla ha sebaka le botala ha ho etswa qeto mabapi le mothakalla. O tshwanetse ho etswa hore o be bophara le bolelele bo lekaneng hore taba ya ho kgina mello e tjhang e kgonahale. Mothakala ha o a tshwanelo ho baka kgoholeho ya mobu, hape o se ke wa ba le se ka bakang mello. Balemi ba bangata ba rera methakala ya bona nako e sa le teng, mme bafafatsa tulo eo ho laola mahola le ho fokotsa tse ka omellang hammoho le kotsi e ka bakwang ke mahola le difatjana tse tjhang.

Mekgatlo ya Tshireletso Mellong

Ke taba ya bohlokwa ho ela hloko hore molao wa methakala le ditlwaelo tsa yona di fapaneng haholo ho ya ka dikarolo tse fapaneng tsa nahua. Ka hoo, ke boikarabelo ba monga tsimo ho tseba le ho sebedisa mehato ya methakala lebatoweng leo a leng ho lona. Ditjhhabana tse ngata hlaphisa tshebetso mmoho ya tsona ka ho theha Mokgatlo wa Tshireletso Mellong (*Fire Protection Association (FPA)*) hammoho le melawana e tlamang bohle.

Setjhhabana se ka una molemo ka ntshestsopole ya boitsebelo le dithuso tse ding. Kgo-kahano le puisano di dula di le teng pakeng tsa setjhhabana, ba tshwereng marapo hammoho le ba bang ba amehang.

Le hoja dibaka tse ding di ena le melao e ngotsweng, ho teng tse ding moo mekgwa e meng ya twantsho ya mello e tadingwang e le-kane, e kang ho kereita, ho phethola mobu, le ho sebedisa ditsetse. Ha eba o monga mobu kapa o hirile masimo, iphe nako hle, ho theha leqheka la taolo ya mello molemong wa hao le wa setjhhabana sa hao – boipabaloo bo molemo ho feta setlhare!

Ho ipalla haholwanyane sheba: <http://www.daff.gov.za>.

- *Guide to fire protection associations for developing plans to implement.*
- *Veldfire prevention through firebreaks.*

Ditaba tsena re di kumelwa ke Jenny Mathews, mophehisu ho tsa Pula Imvula. Ho tseba haholwanyane romella e-meile ho jennjonmat@gmail.com.

Bahlophisi

GRAIN SA: BLOEMFONTEIN

46 Louw Wepener Street
1st Floor
Dan Pienaar
Bloemfontein
9301
► 08600 47246 ▶
► Fax: 051 430 7574 ▶ www.grainsa.co.za

MOHLOPHISI YA KA SEHLOHONG

Jane McPherson
► 082 854 7171 ▶ jane@grainsa.co.za

MOHLOPHISI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel
► 084 264 1422 ▶ liana@grainsa.co.za

MORALO, TLHOPHISO LE HO PRINTA

Infoworks
► 018 468 2716 ▶ www.infoworks.biz

PULA/IMVULA E FUMANEHA KA DIPUO TSE LATELANG:

Sesotho,
English, Afrikaans, Setswana,
Sesotho sa Leboa, Sezulu le Seqhotsa.

Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi

BAHOKAHANYI BA NTSHETSOPELE

Johan Kriel
Foreisetata (Ladybrand)
► 079 497 4294 ▶ johank@grainsa.co.za
► Ofisi: 051 924 1099 ▶ Dimakatso Nyambose

Jerry Mthombothi

Mpumalanga (Nelspruit)
► 084 604 0549 ▶ jerry@grainsa.co.za
► Ofisi: 013 755 4575 ▶ Emelda Mogane

Jurie Mentz

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
► 082 354 5749 ▶ jurie@grainsa.co.za
► Ofisi: 034 907 5040 ▶ Sydwell Nkosi

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)
► 082 650 9315 ▶ dundee@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8069 ▶ Nkosinathi Mazibuko

Luke Collier

Eastern Cape (Kokstad)
► 083 730 9408 ▶ goshenfarming@gmail.com
► Ofisi: 039 727 5749 ▶ Luthando Diko

Liana Stroebel

Western Cape (Paarl)
► 084 264 1422 ▶ liana@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8057 ▶ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)
► 082 877 6749 ▶ duottoit@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8038 ▶ Lebo Mogatlanyane

Sinelizwi Fakade

Mthatha
► 071 519 4192 ▶ sinelizwifakade@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8077 ▶ Cwayita Mpotyi

Articles written by independent writers are
the views of the writer and not of Grain SA.

Ditebello tsa poone sehleng sa 2018/2019

Ditaba tsena di re fa tjhebokakaretso ya sehla sa mmaraka sa 2018/2019. Re qala ka ho sheba ditebello tsa matjhaba moo re bonang phokotseho tsa tlhahiso le tshebediso e batlang e phahame.

Selehaeng re lebelletse tlhahiso ya poone ho ba tlasenyana ho feta sejollo se entseng rekoto sa 2017/2018, moo phokotseho e bileng tlhahisong. Tlhahiso ya poone e tshehla e tswela pele ho eketseha ho feta poone e tshweu ka baka la tlhoko e phahameng ya dijo tsa diphoofolo.

Ditebello tsa matjhaba

Tlhahiso ya lefatshe ya poone selemong sa 2018 e haufi le ho theoha ka ho fetang 4% papisong le selemong se fetileng; hona ke ka baka la kotulo e fokotsehileng dinaheng tse ngata, haholoholo Argentina, Brazil le Amerika.

Tshebediso e phahame haholo ho tloha sehleng se fetileng, mme hajwale e phahame ka tjhebelopele e phahameng tshebedisong ya indasteri (setatjhe le mafura), haholoholo China. Lehlakoreng la kgwebo, ho teng keketseho e lebelletsweng ya tse romellwang di kena ka hara naha di etswa dinaheng tsa Asia. Thepa e qetellang ya 2019 e theoletswe tlase. Hona ho tla ba tlase haholo dilemong tse hlano, haholoholo ka baka la Ukraine le Dinaha tse Kopaneng tsa Amerika.

Ditebello tsa selehae

Ha re sheba morao selemong sa mmaraka sa 2017/2018, tlhahiso ya poone e fihlelse bophahamo ba ditone tsa dimilione tse 16,769, tse jetsweng dihekthareng tse 2 628 600. Naha e butse ka thepa ya ditone tse 3,6 ka la 1 Motsheanong 2018.

Ho ya ka Komiti ya Ditekanyetso Tsa Dijothollo tsa Naha (CEC) sehleng sa 2018/2019, boholo ba sejolloha sa poone bo ilo rekiswa bo tla etsa ditone tsa dimilione tse 13,207; mona ke diperesente tse

tlase ho tse 22 papisong le sehleng se fetileng. Tekanyetso ya sebaka sa poone ke dihekthara tsa dimilione tse 2,319, e leng tse tlase ka diperserente tse 12 papisong le selemong se fetileng, ha kuno e lebelletsweng e le ditone tse 5,70 hekthara ka nngwe.

Tekanyetso ya sebaka sa poone e tshweu ke dihekthara tsa dimilione tse 1,268, mme pooneng e tshehla ke dihekthara tsa dimilione tse 1,051. Bolepi ba tlhahiso ya poone e tshweu ke ditone tsa dimilione tse 6,880, ha kuno e le ditone tse 5,43 hekthara ka nngwe. Mabapi le poone e tshehla, tjhebelopele ke ditone tsa dimilione tse 6,327, mme kuno ke ditone tse 6,02 hekthara ka nngwe, mme poone e tshehla e ntse e tswela pele ho eketseha haholo ka baka la tlhoko ya phepo ya diphoofolo.

Tlhoko kaofela ya poone e tshweu le e tshehla bakeng sa selehae le thomello ka ntle ho naha e shebelwa pele ditoneng tsa dimilione tse 7,439 le 5,864. Qetellong poone kaofela e shebelwa pele ditoneng tsa dimilione tse 3,381 ka la 30 Mmesa 2018.

Tebello ke hore nakong e telele tlhahiso ya poone e tshehla e tla tswela pele ho eketseha kgahlamong le poone e tshweu. Dithomello tsa poone ho ya mafatsheng a ka ntle di lebelletswe ho theoha ka ha Afrika Borwa e hlodisana le Zambia mabapi le poone e tswang dinaheng tsa Afrika e ka Borwa; Zambia e shebane le maemo a matle tlhahisong le ho tsa dilojisetike.

Ditheko tsa poone ya selemo le selemo di shebelwa pele hore di tla ba hole le mehato ya tekano ya thomello ka ntle, empa tekatekan ya thomello ya tse kenang ka hara naha le hore di tla tswela pele ho tshwaetswa ke maemo a ditlhoko tsa phepelo le tlhoko.

**Ditaba tsena re di kumelwa ke Ikageng
Maluleke, Moikonomi e Monyane, Grain SA.
Ho fumana lesedi le batsi, romella emeile
ho ikageng@grainsa.co.za.**

Pula Imvula's Quote of the Month

*Communication – the human connection
– is the key to personal and career success.*

~ Paul J. Meyer

THIS PUBLICATION IS
MADE POSSIBLE BY THE
CONTRIBUTION OF
THE MAIZE TRUST